

به نام خداوند دل های پاک
که نامش بود در دلت تابناک

ادبیات فارسی
پایه هشتم

درس ۱۴ - یاد حسین (ع)

مدرس : شیرین عبا با فها
دبیرستان گل های خرد

وابسته های پیشین را در ابیات زیر مشخص کنید

۱- آمد آن شکرگزاریش به گوش گفت کای پیر خرف گشته ، خموش

۲- گفتمی چه کنم چه تحفه آرم بر دوست بی درد میا ، هر آن چه آری خوبست

اهداف آموزشی درس « یاد حسین ع »

- ۱- آشنایی بیشتر با سرور و سالار شهیدان ، امام حسین (ع) و حماسه کربلا
- ۲- آشنایی بیشتر نسبت به ظلم ستیزی
- ۳- آشنایی با « فدایی مازندرانی » ومقتل وی
- ۴- تقویت خوانش رسای شعر با لحن سوگوارانه

محتوا ی شعر :

- اشاره به واقعه عاشورا و از
- خودگذشتگی امام حسین (ع) و
- یاران فداکار ایشان

قالب شعر : قصیده

ردیف : تشنه

قافیه ها :

سخنور ، یک سر ، دفتر ، یاور ، بر ، بر ، اصغر ، کوثر ، محشر ، مکرر

درباره فدایی مازندرانی :

میرزا محمود ، فدایی
مازندرانی ، از شاعران و مرثیه
سرایان بزرگ عاشورایی در
عصر قاجار است که در منطقه
دودانگه ساری می زیست و
واقعه کربلا را بر اساس اسناد
تاریخی معتبر به نظم درآورده
است .

شعر « یاد حسین » گزینشی از
قصیده بلند و شکوهمندی است
که از طولانی ترین قصاید استوار
عاشورایی به شمار می آید .

کلیات سروده های عاشورایی وی با عنوان « مقتل
منظوم فدایی » یا « سوگنامه عاشورایی » اولین
بار در سال ۱۳۸۸ به چاپ رسیده است .

دانش ادبی صفحه ۱۰۰

ردیف

دانش ادبی

پیش‌تر با «ردیف» در شعر فارسی آشنا شده‌اید. یک بار دیگر شعر فدایی را بخوانید و بر واژه پایانی هر بیت تأمل کنید. کاربرد هنری ردیف، سبب زیبایی، گیرایی و گوش‌نوازی این شعر شده است. شاعر با بهره‌گیری از واژه «تشنه»، تصویری از حس و حال عمومی گسترده در واقعه عاشورای سال ۶۱ هجری ارائه کرده است.

تکرار مناسب این واژه، فریاد «العطش» را در سراسر فضای موسیقایی شعر نشان می‌دهد. طنین ردیف «تشنه»، تصویر مورد نظر شاعر را در ذهن و زبان خواننده و شنونده مجسم می‌نماید و بر بار عاطفی و احساسی کلام گوینده می‌افزاید.

تکرار مناسب این واژه، فریاد «العطش» را در سراسر فضای موسیقایی شعر نشان می‌دهد. طنین ردیف «تشنه»، تصویر مورد نظر شاعر را در ذهن و زبان خواننده و شنونده مجسم می‌نماید و بر بار عاطفی و احساسی کلام گوینده می‌افزاید.

بنابراین ردیف، علاوه بر آنکه نقش مهمی در افزایش موسیقی شعر دارد، در کامل کردن معنای هر بیت و انتقال پیام نهایی آن نیز مؤثر است.

نقش و تأثیر ردیف :

- ۱- نقش مهمی در افزایش موسیقی شعر دارد
- ۲- در کامل کردن معنای هر بیت و انتقال پیام نهایی آن مؤثر است
- ۳- تصویر مورد نظر شاعر را در ذهن و زبان خواننده و شنونده مجسم می سازد
- ۴- بر بار عاطفی و احساسی کلام گوینده می افزاید

شد چنان از تف دل ، کام سخنور تشنه
معنی بیت : دهان شاعر آن چنان از گرمی و حرارت دل (وجود) ، تشنه شد که تمام ردیف شعرش را از کلمه « تشنه » استفاده کرد .

که ردیف سخنش آمده یک سر ، تشنه

➤ تف = گرما ، حرارت

➤ کام = دهان، قسمتی از دهان

سخنور = شاعر ، نویسنده

یک سر = همگی ، تماماً

ردیف = در این جا ، به ردیف شعر اشاره دارد که در این شعر ، کلمه « تشنه » به عنوان ردیف بعد از قافیه در پایان ابیات آمده است

➤ آرایه های ادبی :

➤ مجاز : « دل » مجاز از « وجود »

➤ تناسب : دل ، کام

➤ کنایه : « تف دل » کنایه از « ناراحتی شدید »

➤ تعداد جملات : ۲ جمله

خشک گردید هم از دودِ دل و دیده ، دوات خامه با سوز ، رقم کرد به دفتر ، تشنه

معنی بیت : جوهر دوات هم از آه و نالهٔ سوزناک و اشک بسیار شاعر خشک گردید و قلم با سوز دل ، واژهٔ « تشنه » را نوشت

- دیده = چشم
- دوات = قلم دان ، ظرف کوچکی که در آن ، مرکب یا جوهر می ریزند
- خامه = قلم
- دفتر = کتاب ، مجموعهٔ شعر و نوشته ، دیوان
- رقم کرد = نوشت
- آرایه های ادبی :
- استعاره : « دود » استعاره از « آه و ناره »
- تشخیص : « با سوز رقم کردن خامه »
- تناسب : دوات ، خامه ، دفتر ، رقم کرد
- واج آرایه صامت « د »
- تعداد جملات : ۲ جمله

آه و افسوس از آن روز که در دشت بلا

بود آن خسرو بی لشکر و یاور ، تشنه

معنی بیت : افسوس می خورم بر روز عاشورا که در دشت بلا و مصیبت (کربلا) ، امام حسین (ع) ، آن شاه بدون لشکر و یاور ، تشنه کام بود

➤ آه = باعث تأسف و ناراحتی است

➤ خسرو = پادشاه

➤ بلا = گرفتاری

➤ آرایه های ادبی :

➤ استعاره : « خسرو » استعاره از « امام حسین ع »

➤ جناس : آه ، آن

➤ تشبیه : دشت بلا (اضافه تشبیهی)

➤ تلمیح : به ماجرای کربلا

➤ تعداد جملات : ۲ جمله

➤ آه : شبه جمله

➤ افسوس : شبه جمله

با لب خشک و دل سوخته و دیده تر

غرقه بحر بلا بود در آن بر ، تشنه

معنی بیت : امام حسین (ع) با لبی که از شدت تشنگی ، خشک شده بود و دلی پر از رنج و چشمانی گریان ، در آن بیابان به رنج و بلای بسیاری گرفتار شده بود .

➤ دیده تر = چشم گریان

➤ بحر = دریا

➤ بر = بیابان ، خشکی

➤ غرقه = در آب فرو رفته ، غرق شده

➤ منظور از « تشنه » : امام حسین (ع)

➤ (صفت جانشین اسم)

➤ آرایه های ادبی :

➤ تناسب : لب ، دیده ، دل

➤ تضاد : بحر ، بر / خشک ، تر

➤ جناس : تر ، بر / بحر ، بر / در ، بر

➤ کنایه : دلِ سوخته : کنایه از « رنج و اندوه بسیار داشتن »

➤ تشبیه : بحر بلا (اضافه تشبیهی)

➤ تعداد جملات : یک جمله

همچو ماهی که فتد ز آب برون ، آل نبی

می تپیدی دلشان سوخته در بر ، تشنه

معنی بیت : قلب فرزندان پیامبر (ص) مانند ماهی که از آب بیرون افتاده باشد ، از شدت تشنگی در سینه ، بی قراری می کرد .

➤ آل = خاندان

➤ بر = سینه ، پهلوی

➤ تپیدن = بی قراری و اضطراب داشتن ، حرکت کردن پی در پی

➤ فُتد = مخفف « می افتد »

➤ آرایه های ادبی :

➤ تشبیه : مشبه : دل آل نبی / مشبه به : ماهی

➤ مراعات نظیر : ماهی ، آب

➤ جناس : در ، بر

➤ کنایه « » تپیدنِ دل « کنایه از « بی قراری »

➤ کنایه : « سوختن دل » کنایه از « ناراحتی زیاد »

➤ تعداد جملات : ۲ جمله

آل احمد همه عطشان ز بزرگ و کوچک نسل حیدر همه از اکبر و اصغر ، تشنه

معنی بیت : خاندان پیامبر (ص) و حضرت علی (ع) همگی از بزرگ و کوچک تشنه بودند

- نسل = خاندان ، دودمان
- عطشان = تشنه ، دارای عطش
- اکبر = بزرگ تر ، بزرگ
- اصغر = کوچک تر ، کوچک
- حیدر = شیر (لقب حضرت علی (ع))
- احمد = نامی از نام های حضرت محمد (ص)
- آرایه های ادبی :
- تضاد : اکبر ، اصغر / بزرگ ، کوچک
- مجاز : بزرگ و کوچک : مجاز از « همه »
- « اصغر و اکبر » علاوه بر معنی « بزرگی و کوچکی » یادآور حضرت علی اکبر (ع) و حضرت علی اصغر (ع) هم هست .
- تعداد جملات : ۲ جمله
- فعل « بودند » در پایان هر دو مصراع به قرینه معنوی حذف شده است .

تشنه لب کشته شود در لب شط از چه گناه ؟

آن که سیراب کند در لب کوثر ، تشنه ؟

معنی بیت : امام حسین (ع) که در بهشت در کنار جوی کوثر ، به تشنه لبان ، آب می دهد ، اکنون به کدام گناه در کنار رود پُر آب ، تشنه لب کشته می شود ؟

➤ آرایه های ادبی :

➤ تضاد : تشنه ، سیراب

➤ جناس تام : « لب » در « تشنه لب » به معنی « عضوی از بدن » است ولی « لب » در « لب شط » و « لب کوثر » به معنی « کنار و ساحل » است .

➤ کوثر = چشمه ای در بهشت

➤ شط = رود بزرگ

➤ تعداد جملات : ۲ جمله

➤ فعل « کند » در مصراع دوم به معنای « گرداند » به کار رفته و فعل اسنادی است

برد عباس جوان ره چو سوی آب فرات

ماند بر یاد حسین تا صف محشر ، تشنه

معنی بیت : حضرت عباس (ع) وقتی به آب فرات رسید ، به یاد تشنگی امام حسین (ع) آب ننوشید و تشنه لب به شهادت رسید و تا روز قیامت تشنه لب ماند .

➤ آرایه های ادبی :

➤ مراعات نظیر : فرات ، تشنه ، آب

➤ تلمیح

➤ محشر = جای گرد آمدن مردم در روز قیامت

➤ ره برد = رفت

➤ چو = وقتی که (حرف ربط)

➤ تعداد جملات : ۲ جمله

➤ تشنه : قید

گشت از کلک فدایی چو دلش دود بلند

بر ورق کرد رقم ، بس مکرر تشنه

معنی بیت : از بس که « فدایی » بر روی دفتر ، واژه « تشنه » را نوشت ، از قلم او مانند وجودش ، آه و ناله بلند شد .
(قلم هم آه و ناله کرد)

➤ آرایه های ادبی :

➤ استعاره : « دود » استعاره از « آه و ناله »

➤ تشبیه : مشبه : کلک مشبه به : دل

➤ مراعات نظیر : کلک ، ورق

➤ کنایه : « دود بلند شدن از دل » کنایه از « غم و ناراحتی بسیار »

➤ تعداد جملات : ۲ جمله

➤ تخلص : فدایی

➤ مکرر : قید

➤ کلک = قلم

➤ رقم کردن = نوشتن

➤ مکرر = پی در پی ، تکراری

➤ بس = بسیار

از توجه شما عزیزان
سپاسگزارم

